

GELEŽINIAI PLEIŠTO PAVIDALO KIRVIAI LIETUVOJE

ARVYDAS MALONAITIS

IVADAS

2003 m pasirodė J. Ciglio straipsnis, skirtas geležiniams pleišto pavidalo kirviams Latvijoje aptarti (Циглис, 2003). Jame paliesta tema ir pareikšta mintis apie tai, kad Lietuvos teritorijoje nežinoma nė vieno tokio kirvio, paskatino atidžiau pažvelgti į Lietuvos muziejuose esančius siauraašmenius pentinius kirvius ir tarp jų paieškoti tokių, kuriuos galėtume priskirti pleišto pavidalo kirvių kategorijai. Juo labiau kad autoriui, besiremiančiam tik publikuota medžiaga, jie negalėjo būti žinomi.

Šiuo metu Lietuvos archeologinėje medžiagoje yra 5 kirviai, kuriuos galėtume priskirti pleišto pavidalo kirvių kategorijai. Vienas jų rastas Paketuriuose (Kupiškio r.), šiuo metu saugomas Lietuvos nacionaliniame muziejuje (LNM AR 80:1). Kitas apnykęs kirvis aptiktas statybos darbų metu Upytėje (Panevėžio r.) ir šiuo metu saugomas Upytės pagrindinės mokyklos muziejuje. Galimas dalykas, kad šiai grupei reikėtų priskirti ir Memenčiuose (Panevėžio r.), netoli Upytės, rastą kirvį. Dviejų kirvių radimo vieta nežinoma – vienas jų saugomas Lietuvos nacionaliniame muziejuje (LNM AR 384:91), o kitas – Rokiškio krašto muziejuje (RKM 192/272). Į tris iš jų šių eilučių autorius vieną kartą jau yra atkreipęs dėmesį – trumpai aptarta jų forma, o dėl ryškaus skirtumo nuo įprastų siauraašmenių pentinių kirvių jie priskirti neklasifikuotų kirvių grupei (Malonaitis, 2000š, p. 46, 26:6, 7, 8 pav.). Apie Upytėje esančius kirvius pirminę informaciją pateikė VPU Istorijos fakulteto neakivaizdinio skyriaus III k. studentas Aurimas Maldutis, už ką autorius jam yra dėkingas.

Šio straipsnio tikslas – aptarti šiuos kirvius. Turint omenyje jų retumą ir ankstyvumą, tai, be abejonės, praplės sampratą apie jų paplitimą ir su tuo susijusius etninius-kultūrinius ir ūkinius pakitimus ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Rytų Europoje. Aptardami Lietuvoje esančius kirvius pasiremsime ir kituose kraštuose, ypač Latvijoje, rastų šio tipo įrankių duomenimis bei paliesime kai kuriuos kitus aspektus, į ką autoriai yra mažiau atkreipę dėmesio.

Kirviai ir jų charakteristikos

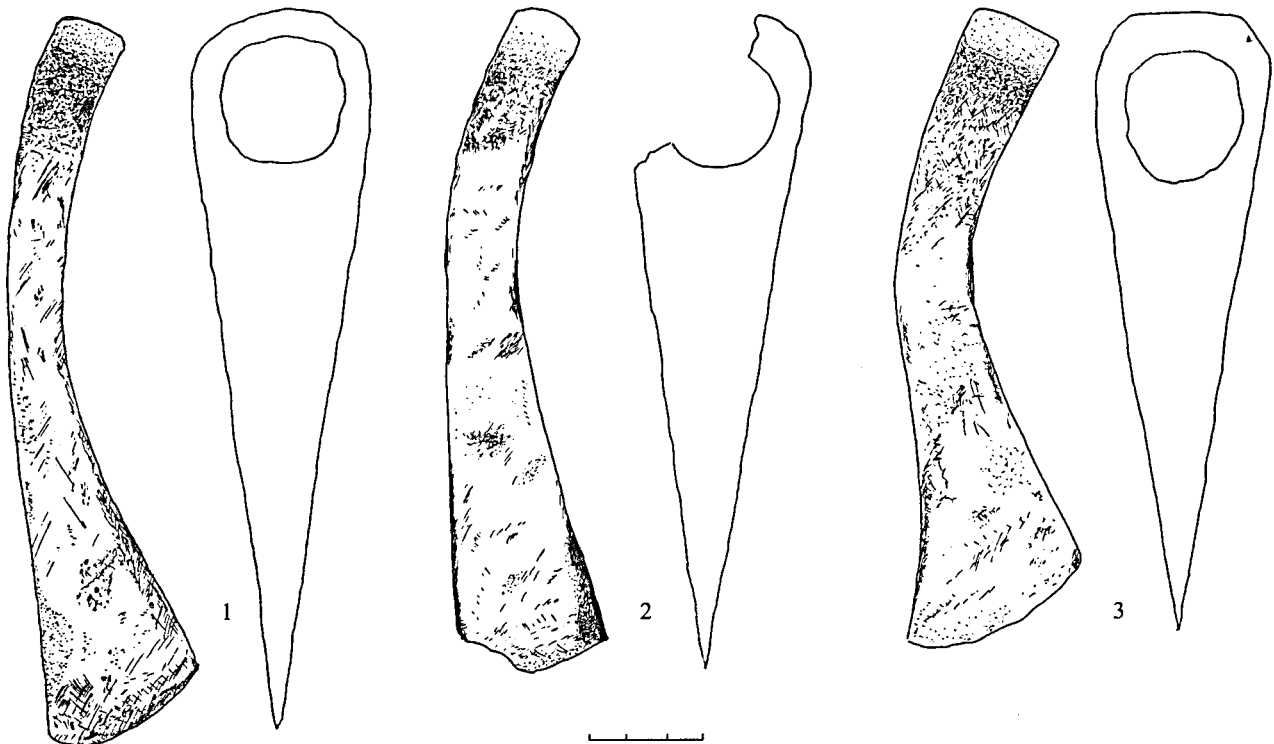
1. Paketuriai (Kupiškio r.), LNM AR 80:1 (1:1 pav.). Kirvio aukštis – 190 mm, ašmenų plotis – 44 mm, koto kiaurymė apskrita, 33x32 mm dydžio. Korpusas lenktas, ašmenų link šiek tiek paplatintas, ašmenų priekis kiek patemptas priešinga kotui kryptimi. Pentis suapvalinta, 43 mm pločio. Kokių nors žinių apie jo radimo aplinkybes neišliko.

2. Memenčiai (Panevėžio r.) (2 pav.). Kirvio aukštis – 185 mm, ašmenų plotis turėjo būti apie 35 mm, koto kiaurymė apskrita, 24x25 mm dydžio. Korpusas lenktas, labai lieknas, ašmenų link išplatintas bemaž vienodai, pentis suapvalinta, 38 mm pločio. Kirvis apgadintas korozijos, ašmenų priekis neišlikęs. Sprendžiant iš bendros išvaizdos ši kirvį taip pat turėtume priskirti pleišto pavidalo kirviams. Tikslesnės informacijos apie jo radimo aplinkybes neišliko, žinoma tik, kad jis rastas netoli Upytės, Memenčių kaimo (apie 1,5 km į ŠV nuo Čičinsko kalno) laukuose. Šiuo metu jis saugomas Upytės pagrindinės mokyklos muziejuje.

3. Upytė (Panevėžio r.) (3 pav.). Kirvio aukštis (išlikusi dalis) – 158 mm, ašmenų plotis – apie 28 mm, koto kiaurymė apskrita, 28x28 mm dydžio. Korpusas lenktas, bemaž vienodo pločio, tik ašmenų link nežymiai paplatintas. Penties plotis apie 47 mm, viršus buvęs plokščias ir pastorintas. Kirvis gerokai apgadintas korozijos, ypač vienas penties šonas, nutrūkę ašmenys. Aptiktas 1975–1976 m. statybos darbų metu. Šiuo metu saugomas Upytės pagrindinės mokyklos muziejuje.

4. LNM AR 384:91 (1:2 pav.). Kirvio aukštis – 174 mm, ašmenų plotis apie 40 mm, koto kiaurymė apskrita, 30x30 mm dydžio. Korpusas lenktas, ašmenų link bemaž vienodai paplatintas, pentis suapvalinta, apie 50 mm pločio. Kirvis apgadintas – penties viršus ir viena pusė išlūžusi, nutrūkęs ašmenų priekis. Šiuo metu kirvis saugomas Lietuvos nacionaliniame muziejuje, jo radimo vieta ir aplinkybės nežinomos.

5. RKM 192/272 (1:3 pav.). Kirvio aukštis – 165 mm, ašmenų plotis – 53 mm, koto kiaurymė apskrita,

1 pav. Pleišto pavidalo kirviai. 1 – Paketuriai (Kupiškio r.), LNM AR 80:1; 2 – radimo vieta ir aplinkybės nežinomos, LNM AR 384:91; 3 – radimo vieta ir aplinkybės nežinomos, RKM 192/272. *Autoriaus pieš.*

32x30 mm dydžio. Korpusas lenktas, ašmenų link gero kai paplatintas, ašmenų priekis žymiai patemptas į priešingą kotui pusę. Pentis kampuota, 45 mm pločio, viršutinė dalis pastorinta, o viršus plokščias. Šiuo metu kirvis saugomas Rokiškio krašto muziejuje, jo radimo vieta ir aplinkybės nežinomos.

Pagal visos metalinės dalies aukščio ir ašmenų pločio proporciją pleišto pavidalo kirviai priskirtini siauraašmenių kirvių kategorijai. Pažymėtina, kad ši proporcija yra labai ryški, t. y. ašmenys itin siauri. Pvz., Paketurių kirvio ji yra 1:4, 3; Memenčių – 1:5, 3; Upytės – 1:5, 6; LNM AR 384:91 – 1:4, 4; RKM 192/272 – 1:3, 1. Taigi tik pastarojo kirvio ašmenys gana platūs – 5,3 cm. Šiuo požiūriu jie yra artimi I tūkst. po Kr. siauraašmenių pentinių kirvių ašmenims. Panašios proporcijos yra ir Latvijoje aptiktų kirvių ašmenų.

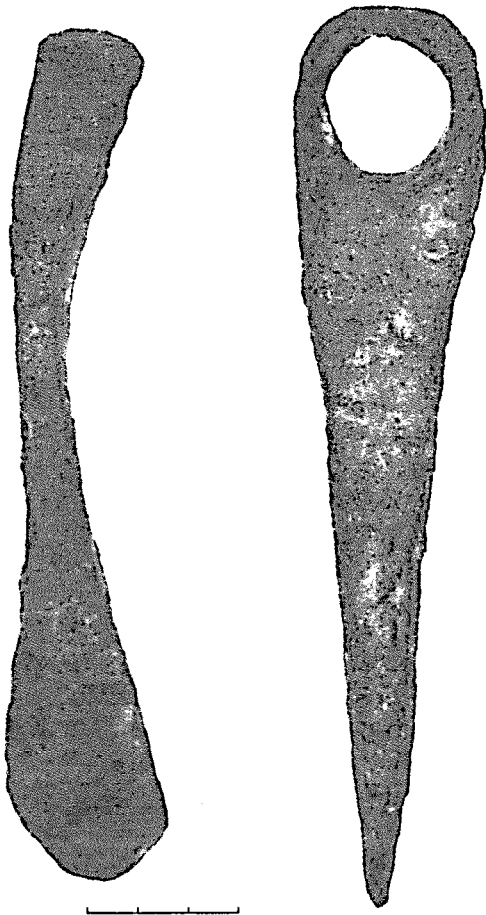
Žvelgiant į pleišto pavidalo kirvius matyti, jog jie įvairaus dydžio, tačiau vyrauja vidutiniai ir mažesni. Tokių, kurių aukštis 20 cm ir daugiau, pasitaiko retai. Šiuo požiūriu Paketurių ir Memenčių kirvius tektų priskirti prie didžiųjų.

Forma. Aptariant pleišto pavidalo kirvius derėtų kiek plačiau apsistoti prie jų formos, kuri čia suprantama kaip kirvio metalinės dalies pavidalas, kontūrai, žiūrint iš priekio (horizontali projekcija) ir iš šono (vertikali projekcija).

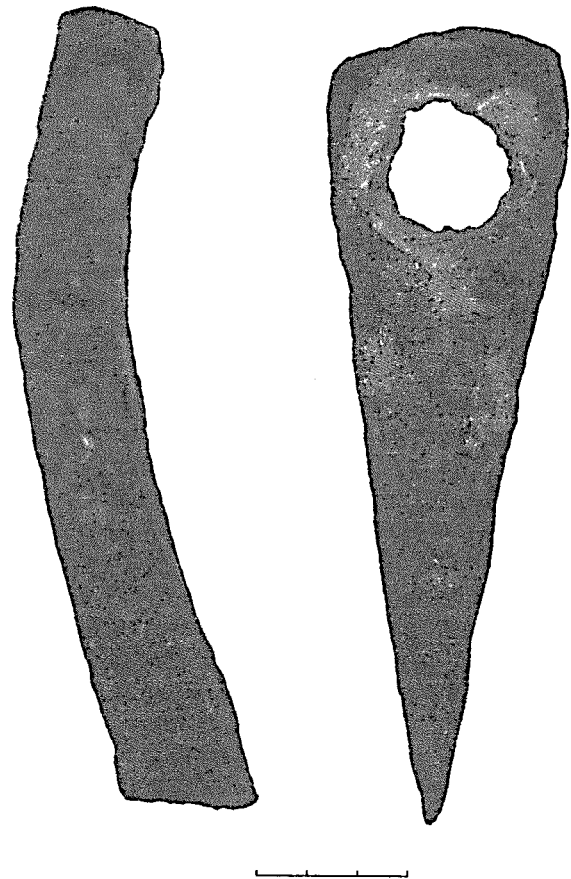
Žiūrint į kirvius iš priekio matyti, kad jų pleištas yra platus, lygiašonio trikampio pavidalo, jo šoninės kraštinės nuo penties tiesiomis linijomis siaurėja į ašmenis, taigi darbo paviršiai sudaro smailų kampą. Remiantis šiuo charakteringu požymiu aptariami kirviai ir yra vadinami pleišto pavidalo kirviais. Žiūrint į turimus kirvius matyti, kad toks pleištas būna ne visada. Pvz., daugeliui Dniepro regione aptiktų kirvių būdingas pleišto kraštinių suartėjimas po pentimi.

Horizontali projekcija leidžia pastebėti ir kai kuriuos kirvių penčių skirtumus. Rytiniame Pabaltijo regione rastų šio tipo kirvių galime išskirti kelis penties viršaus užbaigimo variantus:

a) penties viršus plokščias, be suapvalinimų. Bendra tokio pleišto forma – apverstas lygiašonis trikampis su arčiau pagrindo padaryta koto kiauryme. Tiesa, šoninių pleišto kraštinių ir penties viršaus jungties kampas esamuose kirviuose nėra visiškai smailus, tačiau tikėtina, kad naujų jis toks galėjo būti. Kitas charakteringas požymis – skirtingas kai kurių kirvių koto kiaurymės viršaus ir šoninių sienelių storis. Kartais penties viršus būna paaukštintas. Lietuvoje rastieji kirviai tokio penties užbaigimo neturi, tačiau jis yra ryškus kai kuriuose Latvijoje aptiktuose kirviuose (Циглиц, 2003, рис. 3:1, 3; рис. 4:1–3);

2 pav. Pleišto pavidalo kirvis iš Memenčių (Panevėžio r.).
Autoriaus nuotr.

3 pav. Pleišto pavidalo kirvis iš Upytės (Panevėžio r.).
Autoriaus nuotr.

b) penties viršus plokščias, tačiau pleišto šoninės kraštinės penties viršuje suapvalintos. Atrodo, kad tokia yra buvusi Upytės kirvio pentis. Kartais vietoj suapvalinimo šoninių kraštinių viršutinė dalis suplokštinta, tada pentis atrodo lyg būtų kampuota. Kaip tik tokia RKM 192/272 kirvio pentis. Kaip ir aptartu atveju, kai kurių kirvių penties viršus taip pat būna paaukštintas, pvz., Upytės kirvio;

c) penties viršus suapvalintas, koto kiaurymės viršaus ir šoninių sienelių storis vienodas (Memenčių, Paketurių, LNM AR 384:91 kirvių).

Žvelgiant iš šono (vertikali projekcija) taip pat išryškėja keletas itin charakteringų požymių. Kirvių korpusas primena lenktą, gana siaurą strypelį, kiek paplatintą apatinėje dalyje. Ši įrankių funkcionalumą lemianti savybė būdinga visiems siauraašmeniams pleišto pavidalo ir pentiniams kirviams. Vizualiai išlenkimo lyg ir nematyti, tačiau jis išryškėja tokios projekcijos piešinyje išvedus simetrijos liniją. Kiek kitaip lenkimas pasireiškia įmoviniuose kir-

viuose – jis reguliuojamas montuojant kablo pavidalo kotą įmovoje. Skaičiavimais įrodyta, kad optimalus kampas tarp viršutinės metalinės siauraašmenio kirvio dalies ir koto yra status kampas, dėl to būtinas kirvio liemens išlenkimas (Malonaitis, 2000š, p. 69). Tik toks liemuo atitinka greičių projekcijų reikalavimus kirvio konstrukcijai, t. y. įrankis su taip lenkta metaline dalimi yra parankus darbui.

Daugelio kirvių, ypač tų, kurių ašmenys nepaplatinti arba paplatinti nežymiai, priekinė korpuso kraštinė būna palenkta koto pusėn; tuo jie primena lanką. Kirvių, kurių ašmenys paplatinti ryškiau, liemens apatinės dalies priekis būna ištemptas į priešingą kotui pusę. Tai ryšku Paketurių ir ypač RKM 192/272 kirviuose. Pastarasis labai primena I tūkst. vidurio siauraašmenius pentinius kirvius, daugiausia aptinkamus Vidurio ir Šiaurės Lietuvoje bei Pietų Latvijoje.

Charakteringas kirvių bruožas taip pat ir tas, kad nėra įprasto penties ištempimo į priekį ir koto pusėn. Penties plotis (vertikaloje projekcijoje) beveik atitinka liemens

plotį, tik ašmenys būna kiek paplatinti. Be to, kai kurių kirvių, ypač tų, kurių penčių viršus būna plokščias, penčių sienelės taip pat yra storos.

Apibendrinant galima pasakyti, kad pleišto forma nors ir yra svarbus požymis apibūdinant šiuos kirvius, bet nėra vienintelis. Pvz., tokį pleišną turi nemaža dalis siauraašmenių pentinių, įmovinių ir net plačiašmenių kirvių. Todėl tik įvairių čia išvardytų požymių derinys yra pakankamas pagrindas apibrėžti pleišto pavidalo kirvio savitumą.

Paplitimas. Kadangi pleišto pavidalo kirvių paplitimas detaliam aptartas J. Ciglio straipsnyje (Циглис, 2003, c. 112–119, рис. 1), plačiau prie šio klausimo apsistoti netikslinga. Tačiau būtina pažymėti, kad jų paplitimas dideliuose Rytų Europos plotuose nuo Pietų Suomijos šiaurėje iki šiaurinių Juodosios jūros pakrančių pietuose atspindi skirtingą laikotarpį ir skirtingą kultūrinę-etninę situaciją. Tai nesunku pastebėti žvelgiant į kirvių formą, kuri nėra visiškai identiška. Pvz., ryškiai skiriasi Padnieprėje rastieji kirviai. Jiems labiau būdingas pleišto kraštinių susiaurinimas po pentimi, jų statmenumas penties viršuje (Степи, 1989, табл. 47:18, 19). Todėl logiška būtų skirti kelis lokalinius jų variantus. Vieną tokių galėtų sudaryti Latvijoje, Estijoje ir Lietuvoje aptikti kirviai. Tiek pagal formą, tiek ir chronologiją jie būtų tarpusavyje artimiausi. Prie jų dar būtų galima pridėti ir Baltarusijos Padauguvyje rastuosius. Tokiu būdu sudarytų sąlyginai gausiausia 24–27 kirvių grupė, paplitusi taip pat sąlyginai nedidelėje teritorijoje.

Chronologija. Šiuo metu Lietuvoje turimų pleišto pavidalo kirvių datavimas yra keblus. Nė vienas iš jų nėra aptiktas tyrinėjimų metu, o informacija apie konkrečią radimo situaciją nėra patikima arba neišliko. Pvz., apie Paketurių kirvio radimo aplinkybes neišliko jokios informacijos, o apie Memenčių kirvį – kad jis rastas kaimo laukuose. Pagaliau niekas tvirtai negali pasakyti, kad šie kirviai tikrai yra iš dabartinės Lietuvos teritorijos.

Kai kurie samprotavimai galimi tik apie Upytės kirvio situaciją. Mokyklos muziejuje prie šio kirvio yra įrašas, kad jis rastas 1975–1976 m. statant administracinį pastatą. Mėginant aiškintis konkrečią situaciją sužinota, kad toje vietoje aptiktas ir siauraašmenis pentinis kirvis, siūlytoje klasifikacijoje priskirtas 4-ai grupei (Malonaitis, 2000š, p. 36–37, 12 pav.). Vietoje paaiškėjo, kad minimas pastatas yra prie bažnyčios ir kapinių, tik kitapus kelio, apie 200–300 m į pietus nuo 1938 m. tyrinėto IV–V a. kapinyno. Tikslesnė informacija nors ir prieštaringa, bet gana iškalbinga – daugelis minėjo kažkokius kaulus, radinius ne tik pastato vietoje, bet ir kiek piečiau esančių garažų vietoje bei tiesiant šilumos trasą. Vadinasi, kirviai yra vieninteliai daiktai, į mokyklos muziejų patekę iš sudarytų kapų.

Tokių pat kaip minėtasis siauraašmenis 4-os grupės kirvių Upytėje rasta ir daugiau. 1938 m. tyrinėtame kapinyne iš rastų 7 kirvių net keturis galima priskirti šiai grupei (k. 6, VDKM 1231:13; k. 10, VDKM 1231:36; k. 29, VDKM 1231:55; k. 33, VDKM 1231:64). Visi jie bemaž vienodo dydžio (157–177 mm), visų pleištai platus, o koto kiaurymės arba apskritos, arba kiaušinio formos. Kaip ir visą kapinyno medžiagą, šiuos kirvius tyrinėjimų autorius datuoja IV a. pabaiga–V a. pirmąja puse (Kulikauskas, 1998, p. 71). Nors pagrindinis šios grupės kirvių naudojimo laikotarpis V–VI a., tačiau kiek galima spręsti iš Muoriškių (Biržų r.) ir Pajuosčio pilkapynų medžiagos, jie atsirado pakankamai anksti. Pvz., vienas jų rastas Muoriškių 5-ojo pilkapio kape 9 kartu su ietigaliu rombine plunksna. Kituose trijuose šio pilkapio kapuose rastos 3-ios grupės kūginės antkaklės. Visų jų lankeliai apskrito pjūvio, puošti įstrižais rautytais iškilimais, o kūgeliai – 2 rautytais iškilimais (Markelevičius, Morauskienė, 1977, p. 92–93). Taigi pagal šias antkakles pilkapį galima datuoti III a. antrąja puse. Vienas šios grupės kirvis rastas Pajuosčio 8-ojo pilkapio kape 5. Kadangi daugiau įkapių nebuvo, o kiti kapai apardyti arba vėlesnio laikotarpio, tyrinėjimų autorius kapą priskiria ankstyvojo, C1a–C1b, periodo (apie 150–220 – apie 220–260 m.) kapų grupei (Michelbertas, 2004, p. 50).

Tad kaipgi galėtų derėti šie duomenys? Jei iš tikrųjų pleišto pavidalo ir siauraašmenis pentinis kirviai buvo kartu (sąlyginai), tai reiškia jų chronologijos suartinimą – siauraašmenio pentinio 4-os grupės kirvio datos ankstinimą, o pleišto pavidalo kirvio – vėlinimą. Siauraašmenis kirvis galėtų būti ankstyvesnis už kapinyne rastuosius ir pagal analogiją iš Pajuosčio datuotinas III a. ar net II a. pabaiga. Tai atitiktų vėliausią pleišto pavidalo kirvių datą Latvijoje. Upytės šio tipo kirvį galėtume datuoti II a. pabaiga–III a. Kita vertus, tam tikrų abejonių kelia ta aplinkybė, kad sprendžiant iš P. Kulikausko pateiktų (Kulikauskas, 1998, p. 23) ir vietoje surinktų duomenų matyti, jog dabartinės gyvenvietės ir kapinyno vieta ilgą laiką buvo ariama, todėl abiejų kirvių buvimas kartu gali būti tik atsitiktinis sutapimas. Kad taip galėjo būti, liudija įvairiose vietose rasti vėlyvojo geležies amžiaus radiniai – žalvarinis žiedas užkeistais galais ir pastorinta vidurine dalimi bei pasaginė segė gyvūniniais galais ir tordiruotu lankeliu. Be to, palyginę kapuose rastus 4-os grupės kirvius su statybų metu rastuoju kirviu pamatysime, kad jie visi labai panašūs, tarsi būtų vieno kalvio nukalti. Nepanašu, kad mažų mažiausiai poros šimtmečių laiko tarpas tarp jų neturėjo jokios įtakos formos raidai.

Taigi matome, kad ir šiuo atveju patikimo pagrindo pleišto pavidalo kirvio datavimui nėra. Todėl belieka remtis tik arčiausiai nuo mūsų esančio, Latvijoje tyrinėto Straz-

dės kapinyno duomenimis ir orientuotis į J. Graudonio pateikiamą gana platų laiko tarpą – II a. pr. Kr.–I–II a. po Kr. (Граудонис, 1967, c. 103).

Išvados. Negausios pleišto pavidalo kirvių grupės apibrėžimas ir išskyrimas iš bendros siauraašmenių kirvių terpės yra reikšmingas. Tai iš esmės kokybinis Lietuvos archeologinės medžiagos papildymas, sudarantis geras prielaidas tolesniam šių įrankių nagrinėjimui atsiradimo, plitimo kelių, lokalinių grupių susidarymo, chronologijos, tuometinių bendruomenių socialinės raidos požiūriu.

Nepaisant to, kad šiuo metu Lietuvoje esamus pleišto pavidalo kirvius datuoti keblu, remiantis analogiška medžiaga iš Latvijos tenka pripažinti, kad tai vieni ankstyviausių darbo įrankių Lietuvoje. Tikėtina, kad jie davė pradžią ne tik siauraašmenių pentinių kirvių atsiradimui ir plėtrai apskritai, bet turėjo tiesioginės įtakos atsirasti 1-ai bei 5-ai grupei.

Kai kuriems šių kirvių būdingas penties viršaus plokštumas (tarp jų ir RKM 192/272) bei penties viršaus paaukštėjimas neabejotinai byloja apie dvigubą tokių įrankių paskirtį. Kirviai plokščiu ir dar paaukštintu penties viršumi galėjo būti naudojami ir kaip plaktukai ar nedideli kūjai. Tai nėra kokia nors ypatinga savybė. Pvz., dviašmeniai akmeniniai kirviai, žalvariniai kūjakirviai ir kapliakirviai buvo naudojami daugelyje Europos vietų, kartais jų pasitaiko geležies amžiuje bei viduramžiais. Kartais netgi sunku nuspręsti, kuri tokių įrankių funkcija buvo pagrindinė. Ši aplinkybė verčia plačiau žvelgti į kirvių vaidmenį tuometiniame gyvenime. Manytume, kad geležinio kirvio siejimas vien tik su išaugusiu žemdirbystės vaidmeniu (lydimų paruošimas) yra per daug supaprastintas. Kirvių paskirtis buvo kur kas universalesnė. Jie tokie pat reikšmingi, pvz., statyboje, metalurgijoje, karyboje ir kitur.

Lieka neaišku, ar šie kirviai į Lietuvos teritoriją yra patekę iš kitų kraštų, ar tai jau vietinių kalvių darbo produktas. Suprantama, kad galutinį atsakymą turėtų duoti tik papildomi, pirmiausia metalografiniai ir technologiniai tyrinėjimai, tačiau remiantis geležies metalurgijos ir kalvystės tyrinėjimais Lietuvoje ir Latvijoje (Navasaitis, 2003, p. 51–53, Anteins, 1976, p. 72), vietinės kirvių kilmės galimybė visiškai reali.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Anteins A.**, 1976 – Melnais metāls Latvijā. Rīga, 1976.
- Kulikauskas P.**, 1998 – Upytės priešistorinio kapinyno tyrinėjimų duomenys // Lietuvos archeologija. Vilnius, 1998. T. 15, p. 19–85.
- Malonaitis A.**, 2000š – Siauraašmeniai pentiniai kirviai Lietuvoje (tipologija ir ergonomika). Daktaro disertacija. Vilnius, 2000.
- Markelevičius J., Morauskienė E.**, 1977 – Muoriškių (Biržų r.) pilkapių tyrinėjimai 1974 ir 1975 metais // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1974 ir 1975 metais. Vilnius, 1977, p. 87–93.
- Michelbertas M.**, 2004 – Pajuosčio pilkapynas. Vilnius, 2004.
- Navasaitis J.**, 2003 – Lietuviška geležis. Kaunas, 2003.
- Граудонис Я. Я.**, 1967 – Латвия в эпоху поздней бронзы и раннего железа. Рига, 1967.
- Циглис Я.**, 2003 – Железные клиновидные топоры в Латвии // Archaeologia Lituana. Vilnius, 2003. T. 4, p. 112–121.
- Степи**, 1989 – Степи европейской части СССР в скифо-сарматское время. Археология СССР. Москва, 1989.

IRON NARROW-BLADE WEDGE-AXES IN LITHUANIA

Arvydas Malonaitis

Summary

The article is meant for discussion of narrow-blade wedge-axes in Lithuania. Presently in the archaeological material of Lithuania there are 5 such axes found in Paketuriai (Kupiškis district), Memenčiai and Upytė (both in Panevėžys district), the place and circumstances of detection of two remaining axes are unknown. None of them was found during investigations, therefore, their dating presents difficulties. The only thing to do is to rely on the data of the Strazdė cemetery investigated in Latvia and located nearest to us and to orient oneself by a rather large period offered by J. Graudonis – from the 2nd century BC to the 1st–2nd century AD. Nevertheless, one should acknowledge that these axes are the earliest working tools in Lithuania. Rather credible that they gave rise to appearance and development of narrow-blade butt-axes.

It should be noticed that these axes spread in the large areas of East Europe from southern Finland in the North to northern beaches of the Black Sea in the South thus covering different periods and different cultural-ethnic situations. The most similar to axes of Lithuania are those found in Latvia and Estonia, both by shape and chronology. Adding to them some pieces from Byelorussia, one

can get a conditionally largest local group of 24–27 axes spread in a conditionally not big territory.

Speaking about the peculiarities of shape, an idea comes to mind that a shape of wedge is an important, but not a single feature of these narrow-blade wedge-axes. These axes are also characteristic of small curved waist, extremely narrow blade, lack of conventional outstretched butt ends and presence of heightened butt top and its flatness.

The flat and heightened butt top specific to some axes undoubtedly tells about the double purpose of these tools. Axes with flat and heightened butt top might have been used as small hammers as well.

LIST OF ILLUSTRATIONS

Fig. 1. Narrow-blade wedge-axes. 1 – Paketuriai (Kupiškis district), LNM AR 80:1; 2 – Finding place and circumstances unknown, LNM AR 384:91; 3 – Finding place and circumstances unknown, RKM 192/272.

Fig. 2. Narrow-blade wedge-axe from Memenčiai (Panevėžys district).

Fig. 3. Narrow-blade wedge-axe from Upytė (Panevėžys district).